

Türkiye’de Vergi Gelirlerinin Girişimciliğe Etkisi Üzerine Bir İnceleme

An Examination of the Impact of Tax Revenues on Entrepreneurship in Türkiye

Musa ÖZTÜRK^a

Öz

Bu çalışma, maliye politikası ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi analiz etmekte; gelir vergisi, kurumlar vergisi ve merkezi yönetim gelirlerindeki değişimlerin açılan ve kapanan toplam şirket sayıları üzerindeki etkisini incelemektedir. 2011Q1–2025Q3 dönemine ait çeyreklik veriler kullanılarak gerçekleştirilen analizlerde Toda-Yamamoto (1995) ve Hacker-Hatemi-J (2006) Bootstrap nedensellik testlerinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulgular, kurumlar vergisindeki değişimlerin kapanan şirket sayısının nedeni olduğunu; kapanan şirket sayısındaki değişimlerin de hem kurumlar vergisi hem de gelir vergisi değişimlerini etkilediğini göstermektedir. Bu çerçevede, politika yapıcıların özellikle kurumlar vergisi başta olmak üzere vergi politikalarını belirlerken açılan ve kapanan şirket sayılarını yakından ve eşgüdüm içinde izlemeleri önem arz etmektedir. Aksi hâlde, kurumlar vergisi artışı hedeflenirken şirket kapanışlarında yaşanabilecek bir yükselişin, orta vadede hem gelir vergisi hem de kurumlar vergisi tahsilatında kayıplara yol açabilecek şekilde istenmeyen bir örüntü oluşturması olasıdır.

Anahtar Kelimeler: Maliye Politikası, Girişimcilik, Vergi Politikaları ve Firma Dinamikleri

JEL Sınıflandırması: H20, H25, L26

Abstract

This study examines the relationship between fiscal policy and entrepreneurship by analyzing the effects of changes in income tax, corporate tax, and central government revenues on the number of newly established and closed firms. Using quarterly data covering the period from 2011Q1 to 2025Q3, the analysis employs the Toda–Yamamoto (1995) and Hacker–Hatemi–J (2006) bootstrap causality tests. The findings indicate that changes in corporate tax are a causal factor in the number of firm closures, while increases in firm closures, in turn, cause changes in both corporate and income tax revenues. In this context, it is recommended that policymakers closely and systematically monitor firm entry and exit dynamics when designing tax policies, particularly corporate tax policies. Otherwise, attempts to increase corporate tax rates may lead to a rise in firm closures, thereby generating a pattern that ultimately results in losses in both corporate and income tax revenues.

Keywords: Fiscal Policy, Entrepreneurship, Taxation and Firm Dynamics

JEL Classification: H20, H25, L26

^a Doç. Dr., Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi, Bankacılık ve Sigortacılık Bölümü, Türkiye, e-posta: musaozturk@isparta.edu.tr, ORCID ID: 0000-0002-0902-5787

1. Giriş

İnsanoğlunun toplu yaşamasının doğal sonucu olarak bir kurum olarak kültür ve devlet ortaya çıkmıştır. Zaman içinde etkileşim halinde değişim ve gelişim gösteren bu iki kurum bireysel ihtiyaçlar ile toplumsal beklentiler arasında uyumun sağlanması ihtiyacı doğrultusunda vergileri gündeme getirmiştir. Başlangıçta tanrıya sunak, koruyuculara hediye ve ihtiyaçlar için bağış olarak verilen vergiler toplumlarda ortaya çıkan; ekonomik, sosyal, siyasal ve kültürel değişimlerde önemli bir kaldıraç olarak yer almıştır. Kamusal mal ve hizmetlerin karşılığı olarak tahsil edilen verginin boyutu, tahsili ve nereye harcanacağı tarih boyunca sosyoekonomik ve politik tartışmaların odak noktasını oluşturmaktadır (Demir, 2018: 106-109).

Modern devletin oluşmasıyla birlikte devletin nüfuz alanı ve dolayısıyla ekonomik faaliyet üzerindeki payı giderek genişlemiş, artan kamu harcamalarının finansmanı için vergilerin türü ve kapsamı çeşitlilik göstermeye başlamıştır. Vergi politikalarındaki bu değişim mali sosyoloji alanına giren vergi kültürü, vergi bilinci ve vergi uyumu gibi kavramların gelişmesine neden olmuştur (Sağlam ve Aytaç, 2015: 28). Vergi kültürü bireyin vergi ödeme davranışındaki vergiyi algılama şekli, devlete olan güveni, vergi sistemi ve ilgili kurumlarla olan ilişki ağının bir tezahürüdür ve her ülkede ve hatta bölgede farklılaşabilmektedir (Doğan Özer, 2020: 176). Vergi bilinci ise verginin gerekliliğinin kavranmasıyla oluşur ve bu bilincin oluşmadığı toplumlarda yüksek vergi oranları mükelleflerin vergiden kaçınmalarına neden olur. Vergi bilinci devlete güvenle başlayan, sağlıklı işleyen basit ve anlaşılır bir mali sistemle şekillenen, nitelikli kurumsal ve yasal altyapı ile uzun dönemde yerleşen bir bilinçtir. Ancak istikrarsızlıkla, af-istisna ve muafiyetlerle ve karmaşık bir hale dönüştürülmeye birlikte kolayca zedelenen bir bilinçtir (Işık ve Kılınç, 2009: 147,148).

Vergi kültürünün yozlaşması ve vergi bilincinin zedelenmesiyle birlikte vergi uyumu bozulmaktadır. Vergi uyumunun bozulması sonucunda matrahın azaltılması veya sıfırlanması anlamında vergiden kaçınma (tax avoidance) ve vergi kaçırma (tax evasion) davranışları oluşmaya başlar. Mükellefin vergi sorumluluğundan uzaklaşması veya diğer bir ifadeyle vergiyi doğuran olayın terkin ve zamanaşımı gibi nedenlerle ortadan kalkması vergiden kaçınmanın önemli göstergeleri arasındadır (Akkaya, 1997: 187-188). Vergi kaçakçılığı ise kanun dışı hareket edilerek verginin ödenmemesi veya matrahın düşük gösterilerek vergi kaçırılmasıdır. Vergi yasalarıyla vergi uyumunun sağlanması ve kayıp kaçığın önlenmesi hedeflenmektedir ancak mevzuatın yeterli ve anlaşılabilir olmadığı, mükellef ile vergi dairesi arasında uzlaşının sağlanamaması gibi durumlarda potansiyel vergi ile toplanan vergi arasında fark açılmaktadır. Bu farkın sürekli gözetilmesi gereklidir zira mükellefler çeşitli sebeplerle ödeyecekleri vergiyi azaltmayı isterken vergi idaresi toplanacak vergiyi çoğalttırmaya odaklıdır (Kocayılmaz ve İstemi, 2015: 47). Bu nedenle vergi uyumunun sağlanması ve korunması için vergi kurumlarının ve denetim elemanlarının işlerliğinin sağlanması gereklidir (Sağlam ve Aytaç, 2015: 145). Çünkü normal şartlar altında vergi gelirleri harcamalarına yetmeyen bir devletin zaman içinde borç sarmalına girmesi ve/veya para arzını artırarak enflasyona maruz kalması gibi sorunlar baş göstermektedir. Bu nedenle adil, tabana yayılmış, basit, anlaşılır ve istikrarlı bir vergi sisteminin tesis edilerek vergi uyumunun sağlanması ve kayıt dışının önlenmesi için oldukça önemlidir.

Kayıt dışı ekonomi başta az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler olmak üzere bütün ülkelerin başlıca mali sorunları arasında yer almaktadır. Devletin vergi gelirlerinde azalmaya, sosyal güvenlik açığının büyümesine ve tüketici haklarındaki aşınmaya yol açan bu durum; aynı zamanda millî gelir, ekonomik büyüme, gelir dağılımı, işsizlik ve enflasyon gibi makroekonomik göstergelerin sapmalı gerçekleşmesine, haksız rekabetin oluşmasına ve etkinlik sorunlarına da neden olmaktadır (Işık ve Kılınç, 2009: 171).

Özellikle küreselleşme sürecinde, makroekonomik istikrardan sapma göstergesi olarak kayıt dışı ekonomi daha önce hiç olmadığı kadar önemli hale gelmektedir. Çünkü küreselleşmeyle birlikte ülkeler arasında artan rekabet çok boyutlu ve dinamik bir hale gelmiştir. Bu boyutlardan biri de şüphesiz vergi rekabetidir ve bu nedenle ülkeler benimsedikleri vergi sistemi ve politikalarını diğer ülkeleri dikkate alarak şekillendirmek durumundadır (Çevik, 2003: 369). Çünkü küreselleşmeyle birlikte sermayenin

akışı, bilginin erişebilir hale gelmesi ve çok uluslu ve uluslararası şirketlerin yatırım fırsatlarını kollaması artmış, yabancı yatırımcıları çekmek ve yerli yatırımcıyı tutmak isteyen devletlerin vergi oranlarını diğer ülkelerin üzerine çıkarması zorlaşmıştır.

Vergi rekabetinde avantajın sağlanmasıyla yeni kaynak oluşturma ve doğrudan ve dolaylı yatırımları cezbetmek mümkündür. Bunun için adil, sade ve basit bir vergi sisteminin yanı sıra vergi oranlarında indirimler ve vergi teşviklerine gidilmesi gerekir. Bugün gerçek ve tüzel kişilerin, vergiden kaçmak için daha uygun vergi sistemi ve daha düşük vergi oranları sunan ülkeleri ve hatta vergi cennetlerine kaçmayı tercih edebildikleri görülmektedir. Bu durum bir taraftan haksız rekabete neden olurken diğer taraftan devletlerin vergi gelirlerinde ciddi aşınmaları beraberinde getirmektedir (Doğan ve Kabayel, 2016: 94-95). Türkiye'den ve dünyadan birçok yatırımcının online ortamda vizesinin dahi olmadığı ülkelerde (Örn. Amerika, İngiltere, Kanada, Fransa...) hatta kurumlar vergisinin sıfır olduğu vergi cennetlerinde (Örn. British Virgin Islands, Cayman Adaları, Bahamalar) şirket açarak faaliyet göstermeleri ve böylece kendi ülkelerindeki vergi sistemini bypass etmeleri yaygın görülmeye başlanan bir vergi kaybı ve haksız rekabet türüdür. İletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte düşünüldüğünde ülkelerin rekabete uygun vergi politikalarıyla kendi girişimcilerini tutmaları her geçen gün daha da stratejik öneme sahip hale gelmektedir.

Girişimcilik; bireyden küresele çok boyutlu bir kavram olması nedeniyle iktisattan siyasete, sosyolojiden hukuka kadar çok farklı disiplinlerce incelenen bir kavramdır (Şahin, 2015: 122). Girişimci bir değer üretimi sürecinin mimarı ve sosyal yapıyı/ilişkileri şekillendiren olmasının yanı sıra toplumsal, kültürel ve politik dinamiklerin belirleyicisi ve sonucudur (Aytaç, 2015: 140). Kısa dönemde kıt olan üretim faktörlerinin tam ve etkin kullanımı konusunda risk alarak adım atan girişimcilerin ekonomiye yenilikler sunma, istihdam oluşturma, büyüme ve refah artışı sağlama etkileri vardır ve bu nedenle girişimciler devletler tarafından desteklenmektedir (Kızılgöl ve İşgüden, 2008: 260). Özellikle son yıllarda girişimcilik, Strateji-Yapı-Performans üçgeni içinde değerlendirilmekte, kurumsal ve organizasyonel ölçekte incelenmektedir. Politik, ekonomik, kültürel ve teknolojik çerçevedeki güncel değişimlerle birlikte küresel rekabetin keskinleşmesi, girişimciliğin stratejik bir kültür olarak topluma ve firmalara işlenmesini zorunlu kılmaktadır (Ağca ve Yörük, 2006: 156).

Girişimcilik üretim faktörleri arasında en özel konuma sahip faktördür. Çünkü girişimci üretim riskini alan ve diğer faktörleri koordine eden faktördür. Schumpeter girişimciliği yaratıcı yıkım sürecinin mimarı ve "ekonomik aktivitenin motoru" olarak tanımlamıştır (Schumpeter, 1934; Ağca, 2005: 150; Kitapçı, 2019: 55). Nitekim iktisadi büyüme teorilerinin en temel önermesi, uzun vadede sürdürülebilir büyümenin yegane yolunun sürekli teknolojik ilerleme ve yenilikler olduğudur. Ancak, yenilikler gökten zembille inmez; belirli bir maliyete katlanan bireyler ve firmalar tarafından gerçekleştirilen araştırma, geliştirme ve yatırım faaliyetlerinin bir sonucu olarak üretilir. Bu doğrultuda ekonomik büyümenin "temel nedenlerini" anlamak için, sadece büyümenin makroekonomik yapısını değil, aynı zamanda büyümeyle etkileşim halinde olan teşvikler, politikalar ve kuruluşlarla ilgili birçok mikroekonomik konuyu da anlamak gerekir (Akçığıt, 2023: 21). Özellikle sanayi toplumundan bilgi toplumuna geçişte yeniliği üreten girişimciler fikri emeğin en önemli boyutunu temsil etmektedir. Bu nedenle girişimcilik hemen her devlet tarafından özendirilmekte ve desteklenmekte, üniversiteler ve KOSGEP benzeri kuruluşlar başta olmak üzere çeşitli yollarla teşvik edilmektedir (Balaban ve Özdemir, 2008: 134; Yetkialan vd., 2010: 58; Uygun vd., 2012: 146-148).

Bir ülkenin girişimcilik potansiyeline ulaşması için yasal zeminin buna uygun olması ve öngörülebilir bir ekosistemin kurulu olması gerekir. Bu açıdan vergi oranları ile girişimcilik arasında bir ilişki olduğu düşünülebilir. İlgili literatürde Mooji ve Nicodème (2007) ise kurumlar vergisinin şirketlerin kuruluşu üzerindeki etkisinin şirket ölçeğine göre değişebildiğini, orta ölçekli şirketlerin kuruluşunu azaltırken serbest meslek sahipliğini ifade eden küçük ölçekli şirketlerin sayısını arttırdığını, ayrıca kişisel ve kurumsal vergi oranları arasındaki farkın da şirketleşme üzerinde etkili olduğunu tespit etmişlerdir. Kneller ve McGowan'ın (2012) çalışması 19 OECD ülkesinin 1998-2005 yıllarına ait verilerle yaptığı çalışmada kurumsal vergiler ile girişimcilik göstergesi olarak şirket açılış-kapanış sayıları arasında ilişki

olduğu, kurumlar vergisindeki artışların şirket açılışlarını etkilediği, ancak çıkışları etkilemediğini tespit edilmiştir. Dabla-Norris vd. (2017) ise IMF için yaptıkları çalışmada vergi uyumundaki iyileşmelerin küçük ve genç işletmeler için diğerlerine kıyasla verimlilik farkını azalttığını, diğer bir ifadeyle büyüme ve verimlilik için vergi uyumunun sağlanmasının önemli olduğunu belirtmişlerdir. Klein ve Linnemann (2024) ABD’de dışsal vergi indirimlerinin saatlik işgücü verimliliğini ve firma oluşumunu artırdığını tespit etmişlerdir. Sapollnika ve Swonder (2025) ise vergi reformları ile iş kurma davranışının anlamlı ilişkide olduğunu, vergi indirimlerinin pozitif katkıda bulunduğunu bulmuşlardır. Kızılgöl ve İşgüden’in (2008: 269) Türkiye özelinde yaptıkları çalışma ise ulusal vergi politikalarının girişimcilerin şirket kurma kararları üzerinde etkili olmadığını göstermektedir.

İlgili literatüre göre vergi politikaları ile girişimcilik arasında bir ilişki söz konusudur. Ancak bu ilişkinin derinliği ve yönü açısından bir belirsizlik görülmektedir. Bu çalışmada vergi oranları ile açılan-kapanan şirket sayıları arasındaki ilişki test edilmekte, kamu gelirlerinin girişimciliği etkilediği hipotezi dört aşamalı olarak sınanmaktadır. Merkez Bankasının sunmuş olduğu çeyreklik veriler üzerinden genelden özele doğru bir model üzerinden çalışma kurgulanmıştır. Buna göre ilk aşamada merkezi yönetim bütçe gelirleri ile açılan-kapanan şirket sayısı arasındaki nedensel ilişki incelenmekte, böylece geniş anlamda kamunun gelirindeki değişimlerin girişimciliğe olan etkisi incelenmektedir. İkinci aşamada toplam vergi gelirlerindeki değişim ile açılan-kapanan şirket sayıları arasındaki nedensellik ilişkisi test edilmektedir. Devamında da aynı sınama sırasıyla gelir vergisi ve kurumlar vergisi üzerinden yapılmaktadır. Takip eden bölümde veriler sunulmakta, kullanılan analiz yöntemi tanıtılmakta ve bulgulara yer verilmektedir. Ardından sonuç kısmında elde edilen bulgular ilgili literatür çerçevesinde incelenmekte ve politika önerilerine yer verilmektedir.

2. Veri, Metodoloji ve Ampirik Bulgular

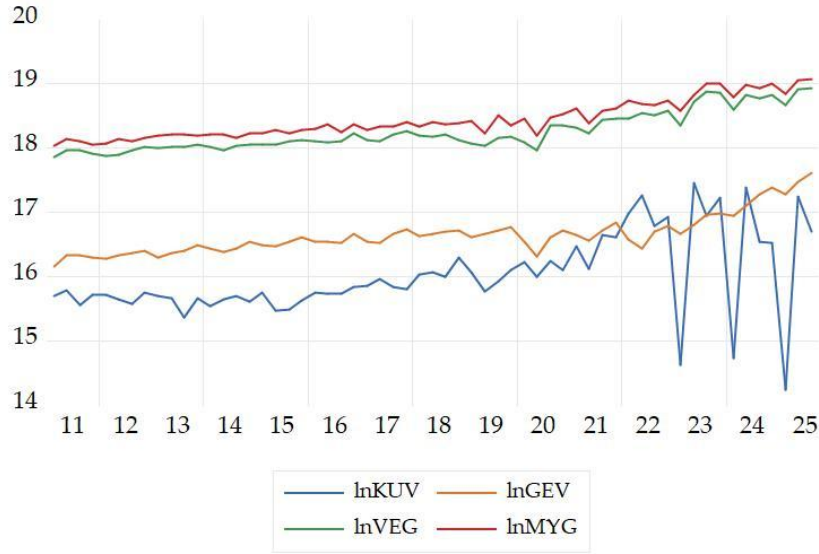
Vergi politikaları ile girişimcilik dinamikleri arasındaki ilişkiyi araştıran bu çalışmada TCMB Elektronik Veri Dağıtım Merkezi (EVDS) üzerinden alınan 2011Q1-2025Q3 dönemine ait çeyreklik merkezi yönetim bütçe geliri, toplam vergi gelirleri, gelir ve kurumlar vergisi gelirleri ile aynı dönemde açılan kapanan şirket sayıları arasındaki ilişki incelenmektedir

Tablo 1. Analizlerde Kullanılan Değişkenler ve Açıklamaları

Değişken	Açıklama
ATS	Açılan Toplam Şirket Sayısı
KTS	Kapanan Toplam Şirket Sayısı
KUV	Toplam Kurumlar Vergisi
GEV	Toplam Gelir Vergisi
VEG	Toplam Vergi Geliri
MYG	Toplam Merkezi Yönetim Geliri

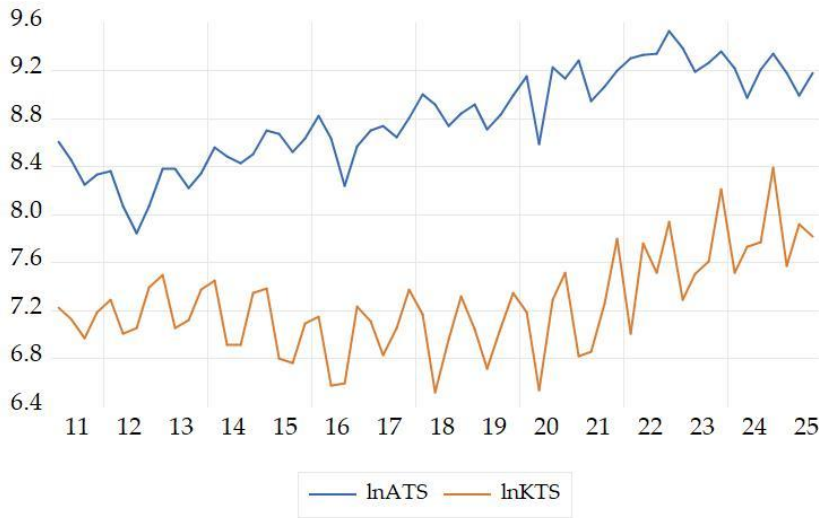
Analizde vergi gelirlerinin aylık olarak yüksek frekansta değişmesi nedeniyle çeyreklik veriler kullanılmıştır. Ayrıca -süreç içinde TL’de yaşanan değer kaybı göz önünde bulundurularak- vergi gelirleri nominal büyüklükler olduğundan enflasyona göre deflate edilerek reelleştirilmiş ve logaritması alınarak analize dahil edilmiştir. Benzer şekilde açılan ve kapanan toplam şirket sayıları da logaritmik halde analize dahil edilmiştir. Dönem içinde serilerdeki değişim sırasıyla aşağıdaki grafiklerde yer almaktadır.

Şekil 1. Vergi Gelirlerine Yönelik Serilerin Gelişimi (log)

Şekil 1’de yer alan lnMYG ve lnVEG dönem içinde artan trend göstermiş özellikle 2021 sonrasında dalgalı seyir izlemiştir. Bu dalgalanmada gelirleri etkileyecek ölçekte yaşanan COVID19 salgını, ardından gelen deprem ve genel-yerel seçimlerin etkili olduğu düşünülebilir. 2021 sonrasında lnKUV’nin zikzaklı yapı sergilerken lnGEV’de trendin artış yönünde değişmesi dikkat çekmektedir.

Şekil 2. Açılan ve Kapanan Toplam Şirket Sayılarının Gelişimi (log)

Şekil 2’de açılan toplam şirket sayısı (lnATS) ve kapanan toplam şirket sayısı (lnKTS) logaritmik formda yer almaktadır. Seriler incelendiğinde lnATS’de artış trendinin 2023 yılına kadar dalgalı olmakla birlikte devam ettiği ve sonrasında yatay seyrettiği, kapanan şirket sayısının (lnKTS) ise 2018 sonrasında artan trende sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 2. Tanımlayıcı İstatistikler

	Ortalama	Medyan	Çarpıklık	Basıklık	Gözlem S.
lnATS	8.80	8.80	-0.21	2.19	59
lnKTS	7.25	7.22	0.48	3.24	59
lnKUV	16.03	15.85	0.17	3.54	59
lnGEV	16.65	16.61	1.30	4.65	59
lnVEG	18.25	18.13	0.90	2.63	59
lnMYG	18.44	18.37	0.77	2.48	59

59 gözlemden oluşan serilere ait tanımlayıcı istatistiklerden çarpıklık ve basıklık katsayılarına göre lnATS serisini asimetrisi negatif ve normale göre basıktır. lnVEG ve lnMYG serileride asimetrisi pozitif ve normale basıktır. lnKTS, lnKUV ve lnGEV verileri ise asimetrisi pozitif ve normale göre sivridir. Serilere ait Augmented Dickey-Fuller (ADF, 1979-1981) ve Phillips-Perron (PP, 1988) birim kök testi sonuçları tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. ADF ve PP Birim Kök Testi Sonuçları

		Sabit		Sabit+Trend			Sabit		Sabit+Trend	
		t-ist.	olslk d.	t-ist.	olslk d.		t-ist.	olslk d.	t-ist.	olslk d.
ADF	lnATS	-0.74	0.83	-2.96	0.15	d(lnATS)	-3.85	0.00	-8.78	0.00
	lnKTS	1.14	0.99	-0.37	0.99	d(lnKTS)	-4.66	0.00	-17.83	0.00
	lnKUV	-1.16	0.69	-1.87	0.66	d(lnKUV)	-14.91	0.00	-14.74	0.00
	lnGEV	2.10	0.99	0.72	0.99	d(lnGEV)	-2.63	0.09	-10.76	0.00
	lnVEG	0.75	0.99	-1.12	0.92	d(lnVEG)	-3.96	0.00	-9.79	0.00
	lnMYG	1.44	0.99	-0.72	0.97	d(lnMYG)	-9.23	0.00	-9.60	0.00
PP	lnATS	-2.01	0.28	-5.29	0.00	d(lnATS)	-14.86	0.00	-14.00	0.00
	lnKTS	-4.37	0.00	-5.54	0.00	d(lnKTS)	-18.74	0.00	-21.07	0.00
	lnKUV	-6.99	0.00	-9.44	0.00	d(lnKUV)	-39.19	0.00	-38.82	0.00
	lnGEV	1.31	0.99	-1.78	0.70	d(lnGEV)	-8.45	0.00	-8.56	0.00
	lnVEG	0.75	0.99	-1.12	0.92	d(lnVEG)	-0.41	0.90	-3.38	0.06
	lnMYG	-0.64	0.85	-4.47	0.00	d(lnMYG)	-19.08	0.00	-27.40	0.00

ADF birim kök testine göre analize dahil edilen serilerin tamamı I(1) mertebesinde durağan hale gelirken PP birim kök testi lnKTS ve lnKUV'nin düzeyde durağan olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlar doğrultusunda Granger (1969) Nedensellik testinin aksine değişkenlerin durağanlık derecelerindeki farkları ve eşbütünleşme ilişkilerine bakılmaksızın nedensellik sorgulaması yapan Toda-Yamamoto (TY-1995) yaklaşımı temelli Hacker-Hatemi Bootstrap Nedensellik testi (2006) tercih edilmiştir.

Hacker ve Hatemi-J (2006) testi, analizi değişkenlerin maksimum bütünleşme derecesi (d_{max}) kadar gecikme ilavesi yaparak genişletilmiş bir VAR modeli üzerinden yürütür ve değişkenlerin düzey değerleri kullanılarak tahmin edilen VAR modelinin katsayılarına Wald testi uygulayarak ön test yanlılığından kaçınır. Standart Toda-Yamamoto (TY) yönteminden farklı olarak, küçük örneklemelerde ve hata terimlerinin normal dağılmadığı durumlarda daha güvenilir sonuçlar elde edebilmek amacıyla bootstrap simülasyonları yoluyla elde edilen kritik değerleri kullanır.

İki değişkenli bir sistem için, Y_t ve X_t değişkenleri arasındaki nedensellik ilişkisi aşağıdaki genişletilmiş VAR($p + d_{max}$) modeli yardımıyla test edilmektedir:

$$Y_t = \alpha_0 + \sum_{i=1}^{p+d_{max}} \alpha_i Y_{t-i} + \sum_{i=1}^{p+d_{max}} \beta_i X_{t-i} + \varepsilon_t$$

$$X_t = \gamma_0 + \sum_{i=1}^{p+d_{max}} \gamma_i X_{t-i} + \sum_{i=1}^{p+d_{max}} \delta_i Y_{t-i} + u_t$$

Burada; p : optimal gecikme uzunluğunu, d_{max} : seriler arasındaki en yüksek bütünleşme derecesini, ε_t ve u_t : beyaz gürültü hata terimlerini ifade etmektedir. Modelde yalnızca ilk p gecikmeye ait katsayılar üzerinde kısıt test edilmekte, eklenen d_{max} gecikmeler ise modelin istatistiksel özelliklerini korumayı amaçlamaktadır.

H_0 : X , Y 'nin Granger nedeni değildir. Hipotezinin sorgulandığı testte Wald istatistiğinin anlamlılığı, parametrik olmayan bootstrap yöntemi ile elde edilen kritik değerler kullanılarak değerlendirilir. Bu kapsamda: ilk olarak tahmin edilen VAR modelinden kalıntılar elde edilir ve kalıntılar kullanılarak çok sayıda (genellikle 1.000 veya 10.000) bootstrap örnekleme oluşturulur. Ardından her örneklem için Wald istatistiği yeniden hesaplanır ve ampirik Wald istatistiği, bootstrap dağılımından elde edilen kritik değerlerle karşılaştırılır. Elde edilen Wald istatistiği, bootstrap kritik değerlerinden büyükse sıfır hipotezi reddedilir. Hacker-Hatemi Bootstrap nedensellik testi sonuçları Tablo 4'te yer almaktadır.

Tablo 4. Toda-Yamamoto ve Hacker-Hatemi Bootstrap Nedensellik Testi Sonuçları

	G	TY Olsık D.	WALD	Bootstrap Kritik Değer			Sonuç
				%1	%5	%10	
lnKUV → lnATS	3	0.328	3.448	12.115	8.238	6.525	X
lnKUV → lnKTS	5	0.085*	9.681	19.975	13.833	11.319	X
lnGEV → lnATS	4	0.292	4.953	16.142	10.977	8.866	X
lnGEV → lnKTS	5	0.238	6.771	18.666	12.999	10.282	X
lnVEG → lnATS	4	0.460	3.619	16.885	11.347	9.078	X
lnVEG → lnKTS	4	0.107	7.617	19.493	13.156	10.578	X
lnMYG → lnATS	3	0.077*	6.851	13.203	8.602	6.783*	✓%10
lnMYG → lnKTS	3	0.263	3.982	13.351	8.913	7.016	X
lnKTS → lnKUV	5	0.000***	39.329	22.523***	15.413	12.680	✓%1
lnKTS → lnGEV	5	0.001***	20.810	22.530	16.144**	13.297	✓%5
lnKTS → lnVEG	4	0.001***	18.150	17.108***	11.590	9.336	✓%1
lnKTS → lnMYG	3	0.473	2.512	12.447	8.281	6.559	X
lnATS → lnKUV	3	0.241	4.194	13.017	8.485	6.623	X
lnATS → lnGEV	4	0.067*	8.768	15.229	10.695	8.572*	✓%10
lnATS → lnVEG	4	0.030**	10.735	16.314	10.861	8.638*	✓%10
lnATS → lnMYG	3	0.393	2.991	13.795	8.770	6.925	X

Analiz GAUSS16 Lite programıyla yapılmıştır.

Bootstrap simülasyonu 10000 olarak seçilmiştir.

G: Gecikme uzunluğu Hannan Quinn kriterine göre seçilmiştir.

Olasılık Değerleri Toda-Yamamoto testi sonuçlarını göstermektedir.

***, ** ve * işaretleri sırasıyla %1, %5 ve %10 anlam düzeyini işaret etmektedir.

Toda-Yamamoto testi sonuçlarına göre; kurumlar vergisindeki değişimler kapanan toplam şirket sayısındaki değişimlerin (lnKUV → lnKTS), merkezi yönetim gelirlerindeki değişimler açılan toplam şirket sayısındaki değişimlerin (lnMYG → lnATS) ve açılan toplam şirket sayılarındaki değişimler de gelir vergisindeki değişimlerin (lnATS → lnGEV) %10, toplam vergi gelirlerindeki değişimlerin de (lnATS → lnVEG) %5 anlam düzeyinde nedenidir. Ayrıca kapanan toplam şirket sayısındaki değişimler kurumlar vergisindeki (lnKTS → lnKUV), gelir vergisindeki (lnKTS → lnGEV) ve toplam vergi gelirlerindeki değişimlerin (lnKTS → lnVEG) %1 anlam düzeyinde nedenidir.

Hacker-Hatemi Bootstrap nedensellik testi sonuçlarına göre; merkezi yönetim gelirlerindeki değişimler açılan toplam şirket sayılarındaki değişimin ($\ln\text{MYG} \rightarrow \ln\text{ATS}$) ve açılan toplam şirket sayılarındaki değişim de gelir vergisindeki değişimlerin ($\ln\text{ATS} \rightarrow \ln\text{GEV}$) ve toplam vergi gelirlerindeki değişimlerin ($\ln\text{ATS} \rightarrow \ln\text{VEG}$) %10 anlam düzeyinde nedenidir. Ayrıca kapanan toplam şirket sayısında değişimler kurumlar ve gelir vergilerindeki değişimlerin ve toplam vergi gelirlerindeki değişimin ($\ln\text{KTS} \rightarrow \ln\text{KUV}$, $\ln\text{KTS} \rightarrow \ln\text{GEV}$, $\ln\text{KTS} \rightarrow \ln\text{VEG}$) sırasıyla %1, %5 ve %1 anlam düzeyinde nedenidir.

Sonuç

Maliye politikasının en önemli unsurlarından biri olan vergi gelirlerinin ekonomik işleyişe çok çeşitli kanallar aracılığıyla etkide bulunmaktadır. Bu etkilerden belki de en önemlisi ekonomik büyümenin lokomotiflerinden olan girişimcilik düzeyine etkisidir. Çünkü girişimciler, üretim riskini üstlenmeleri ve üretim faktörlerini koordine etmeleri yoluyla istihdam, ekonomik büyüme ve kaynakların etkin kullanımı süreçlerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda girişimcilik, sürdürülebilir büyüme ve gelir dağılımı dinamikleri açısından iktisadi analizlerde merkezi bir konumda bulunmaktadır. Bu açıdan bakıldığında girişimciler en nadide emek türüdür.

Maliye politikası ile girişimcilik arasındaki ilişkiyi inceleyen bu çalışma kapsamında gelir vergisi, kurumlar vergisi ve merkezi yönetim gelirlerindeki değişimlerin açılan ve kapanan toplam şirket sayılarına olan ilişkisi Toda-Yamamoto ve Hacker-Hatemi nedensellik testleriyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre; kurumlar vergisi gelirlerindeki değişimler kapanan toplam şirket sayısını, merkezi yönetim gelirlerindeki değişimler de açılan toplam şirket sayısını etkilemektedir. Açılan toplam şirket sayısındaki değişimler gelir vergisinde değişime neden olmaktadır. Daha da sağlam (robust) ilişki ise kapanan toplam şirket sayısında ortaya çıkmaktadır. İki testin de ortaya koyduğu üzere kapanan şirket sayılarındaki değişimler kurumlar vergisi, gelir vergisi ve toplam vergi gelirlerinde değişimlerin nedenidir.

Dikkat çeken örüntü kurumlar vergisi gelirlerindeki değişimlerin kapanan toplam şirket sayısını etkilediği ve kapanan şirket sayısının da gelir vergisi, kurumlar vergisi ve toplam vergi gelirlerinde değişimlere neden olduğu düşündüğünde kurumlar vergisi gelirlerine “kök neden” olarak bakılması gerektiği ve kurumlar vergisini içeren vergi politikalarında çok hassas davranılması gerektiği sonucuna ulaşılmaktadır. Çünkü analiz bulguları şirketlerin kapanmasının sadece şirketlerin sorunu olmadığı, kurumlar ve gelir vergilerini ve dolayısıyla toplam vergi gelirlerini doğrudan etkilediğini göstermektedir.

İlgili literatüre bakıldığında bulguların Kızılgöl ve İşgüden’in bulgusunun aksine değişkenlerin ilişkili olduğunu, Mooji ve Nicodème’yi (2007) doğruladığı, ancak Kneller ve McGowan’ın (2012) ve Sapollnika ve Swonder’ın (2025) belirttiği kurumlar vergisinin şirket açılışlarını etkilediği sonucunun teyit edilemediğini göstermektedir.

Çalışma, İbn-i Haldun’un klasik eseri Mukaddime’de vurguladığı üzere (2007: 539) devletin vergi oranlarını düşük tutarak vergi hasılatını artırmaya yönelmesi gerektiği, girişimciliği kollaması ve ekonomik aktivitenin işlerliğini gözetmesi gerektiğini bir kez daha ortaya koymaktadır. Hükümetlerin vergi politikalarını belirlerken vergi ahlakı ve vergi uyumuna dikkat etmeleri, vergiden kaçınma ve vergi kaçırma reflekslerinin olabileceğini göz önünde bulundurmaları önemlidir. Bu doğrultuda vergi gelirlerinin artırılması için bir taraftan şirket açılışlarının özendirilmesi ve kolaylaştırılması, diğer taraftan da özellikle kurumlar vergisi kapsamındaki düzenlemeleri yaparken dikkat edilmesi, vergi gelirlerinde kayba neden olan şirket kapanmalarına karşı duyarlı olunması gerekmektedir.

Kaynakça

- Ağca, V. (2005). Girişimcilik, girişimcilik yaklaşımları ve girişimsel süreç: Kavramsal bir çerçeve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 7(1), 149–168.
- Ağca, V., & Yörük, D. (2006). Bağımsız girişimcilik ve iç girişimcilik arasındaki farklar: Kavramsal bir çerçeve. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 8(2), 155–173.
- Akcigit, U. (2023). *Creative Destruction and Economic Growth*. In the Economics of Creative Destruction New Research on Themes from Aghion and Howitt, by Ufuk Akcigit and John Van Reenen, Harvard University Press.
- Akkaya, M. (1997). Vergi sorumlusunun vergi yargısı ve vergi idaresi karşısındaki konumu. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 46(1), 1–20. https://doi.org/10.1501/Hukfak_0000000660
- Aytaç, Ö. (2015). Girişimcilik: Sosyo-kültürel bir perspektif. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(15), 139–160.
- Balaban, Ö., & Özdemir, Y. (2008). Girişimcilik eğitiminin girişimcilik eğilimi üzerindeki etkisi: Sakarya Üniversitesi İİBF örneği. *Girişimcilik ve Kalkınma Dergisi*, 3(2), 133–148.
- Çevik, Ş. (2003). Küreselleşen dünyada vergi politikası: Vergi politikasında dönüşüm ve küresel sorunlar. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 11(3–4), 353–367.
- Demir, H. İ. (2018). Kültür, vergi kültürü ve vergi anlayışı. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 99–111.
- Dickey, D. A., & Fuller, W. A. (1979). Distribution of the estimators for autoregressive time series with a unit root. *Journal of the American Statistical Association*, 74, 427–431.
- Doğan Özer, İ. (2020). Vergi kültürünün vergi gelirlerine etkisi: Türkiye ve Danimarka. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 12(2), 175–188.
- Doğan, A., & Kabayel, M. (2016). Küresel vergi rekabeti ve vergi cennetleri üzerine değerlendirmeler. *Liberal Düşünce Dergisi*(81), 75–98.
- Granger, C. W. J. (1969). Investigating causal relations by econometric models and cross-spectral methods. *Econometrica*, 37, 424–438.
- Hacker, R. S., & Hatemi-J, A. (2006). Tests for causality between integrated variables based on asymptotic and bootstrap distributions: Theory and application. *Applied Economics*, 38(13), 1489–1500.
- Ibn-i Haldun. (2007). *Mukaddime*. Hazırlayan: Süleyman Uludağ, Dergâh Yayınları.
- Işık, N., & Kılınç, E. C. (2009). OECD ülkelerinde vergi yükü ve vergi türleri: Karşılaştırmalı bir analiz. *KMU İİBF Dergisi*, 11(17), 147–173.
- Kızılgöl, Ö., & İşgüden, B. (2008). Bandırma'nın girişimcilik potansiyelinin değerlendirilmesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 9(2), 257–279.
- Kitapçı, İ. (2019). Joseph Schumpeter'in Girişimcilik ve İnovasyon Anlayışı: Yaratıcı Yıkım Kavramı Ve Geçmişten Günümüze Yansımaları, *Uygulamalı Ekonomi ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 54–74.
- Klein, M., & Linnemann, L. (2024). Tax shocks, firm entry, and productivity in the open economy. *Journal of International Money and Finance*, 149, 103203.
- Kneller, R., & McGowan, D. (2012). Tax policy and firm entry and exit dynamics: Evidence from OECD countries. *University of Nottingham, School of Economics Discussion Papers*, 12/01.
- Kocayılmaz, Ş., & İstemi, T. E. (2015). Türkiye'de vergi kaçakçılığı. *ABMYO Dergisi*, (39), 47–54.

- Mooij, R. A., & Nicodème, G. (2007). Corporate tax policy, entrepreneurship and incorporation in the EU. *European Commission Directorate-General for Economic and Financial Affairs Economic Papers*, No. 269.
- Phillips, P. C. B., & Perron, P. (1988). Testing for a unit root in time series regression. *Biometrika*, 75(2), 335–346.
- Sağlam, M., & Aytaç, D. (2015). Vergi mükelleflerinin vergi denetimi algıları: Çorum örneği. *Sosyoekonomi*, 23(25), 127–147.
- Sapollnik, I., & Swonder, D. (2025). Tax policy and business entry. *Journal of Public Economics*, 252, 105537.
- Schumpeter, J. A. (1934). *The theory of economic development: An inquiry into profits, capital, credit, interest, and the business cycle*. Piscataway, NJ: Transaction Publishers.
- Şahin, M. (2015). Girişimcilik bağlamında eğitimin sivilleşmesi ve girişimcilik örneği olarak STK'lar. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*(30), 121–132.
- Toda, H. Y., & Yamamoto, T. (1995). Statistical inference in vector autoregressions with possibly integrated processes. *Journal of Econometrics*, 66(1), 225–250.
- Uygun, M., Güner, E., & Mete, S. (2018). Girişimcilik eğitiminin gençlerin girişimcilik motivasyonlarının gelişimindeki rolü. *Yönetim ve Ekonomi*, 25(3), 879–894.
- Uygun, M., Mete, S., & Güner, E. (2012). Genç girişimci adayların girişimcilik eğilimi ve girişimcilik özellikleri arasındaki ilişkiler. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 4(2), 145–156.
- Yelkikalan, N., Akatay, A., Yıldırım, H. M., Karadeniz, Y., Köse, C., Koncagül, Ö., & Özer, E. (2010). Dünya ve Türkiye üniversitelerinde girişimcilik eğitimi: Karşılaştırmalı bir analiz. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 12(19), 51–59.

Extended Abstract

Background

Fiscal policies hold a strategic position in economic operations. Taxes are the most important element of fiscal policies and can directly and indirectly affect all stakeholders in the economy. This study examines the impact of public revenues on entrepreneurship, which plays a critical role in endogenous growth models in stages.

Research Purpose

The purpose of this study is to examine the impact of corporate tax, income tax, total taxes, and central government revenues on the number of companies opening and closing from two perspectives and to explore the nature of the relationship between the variables.

Methodology

The study utilized Augmented Dickey-Fuller and Phillips-Perron unit root tests, followed by Toda-Yamamoto and Hacker-Hatemi Bootstrap Causality tests.

Findings

According to the findings of the analyses, changes in corporate tax affect the total number of firm closures, while changes in central government revenues influence the total number of newly established firms. Moreover, variations in the number of newly established firms lead to changes in income tax. The more robust relationship, however, emerges in the dynamics of firm closures. As demonstrated by both causality tests, changes in the number of firm closures are the cause of changes in corporate tax, income tax, and total tax revenues. The noteworthy pattern is that changes in corporate tax influence firm closures, and firm closures, in turn, cause changes in income tax, corporate tax, and total tax revenues. Taken together, these results suggest that corporate tax should be viewed as a “root cause” variable within this system.

Conclusion

The findings indicate that changes in corporate tax are a causal factor in the number of firm closures, and that variations in firm closures, in turn, influence both corporate tax and income tax revenues. In this context, it is essential for policymakers to closely and coherently monitor the dynamics of firm entries and exits when designing tax policies, particularly corporate tax policy. Otherwise, attempts to increase corporate tax rates may unintentionally trigger a rise in firm closures, potentially generating an adverse pattern that leads to medium-term losses in both income tax and corporate tax revenues.